

Riigikogu õiguskomisjoni istungi protokoll nr 99

Tallinn, Toompea, videosild

Esmaspäev, 07. juuni 2021

Algus 11.15, lõpp 12.54

Juhataja: Jaanus Karilaid (esimees)

Protokollija: Gretchen-Annette Mägi (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Marek Jürgenson, Sulev Kannimäe, Uno Kaskpeit, Tarmo Kruusimäe, Heljo Pikhof, Anti Poolamets, Urve Tiidus, Vilja Toomast

Komisjoni ametnikud: Raini Laide (nõunik-sekretariaadijuhataja), Linnar Liivamägi (nõunik), Carina Rikart (nõunik)

Külalised: justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika asekanstler Markus Kärner, analüüsitalituse juhataja Mari-Liis Sööt ning karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja Merit Bobrõšev. Riigi peaprokurör Andres Parmas ja tema nõunik Kati Tee, Eesti Advokatuuri esimees vandeadvokaat Jaanus Tehver ja Harju Maakohtu esimees Astrid Asi, siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna juhataja Henry Timberg; korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna nõunik Liisa Abel ja PPA-st arendusosakonna juhtivkriminaalametnik Andres Kirsing (2. päevakorrapunkt); pöördumise koostajate esindaja Karl Sander Kase, Kristjan Ühtid, justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika asekanstler Markus Kärner, siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna juhataja Henry Timberg ja Rando Kasper (3. päevakorrapunkt); Erakond Eestimaa Rohelised juhatus liige Aleksander Laane, Ann Lind-Liiberg, Olev Tinn ja justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika asekanstler Markus Kärner (4. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Arutelu dekriminaliseerimise vajadusest karistusseadustikus
3. Kollektiivne pöördumine "Petitsioon sõnavabaduse kaitseks"
4. Erakond Eestimaa Rohelised Kollektiivne pöördumine "Kaitseme lapsi seksuaalkurjategijate eest!"

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu õiguskomisjoni nädala (07.06.2021-13.06.2021) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 7.06.2021 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Arutelu dekriminaliseerimise vajadusest karistusseadustikus.
3. Kollektiivne pöördumine "Petitsioon sõnavabaduse kaitseks"

4. Erakond Eestimaa Rohelised Kollektiivne pöördumine "Kaitseme lapsi seksuaalkurjategijate eest!"

Komisjoni istung teisipäev, 8.06.2021 kell 14.00

1. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni algatatud karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu (373 SE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks.

Komisjoni istung neljapäev, 10.06.2021 kell 14.00

1. Õiguskomisjoni algatatud Riigikogu otsus "Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Ameti tegevust kontrolliva parlamentaarse ühiskontrolli töörühma liikme nimetamine" (405 OE) ettevalmistamine esimeseks lugemiseks

2. Vabariigi Valitsuse algatatud töölepingu seaduse ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (403 SE) ettevalmistamine teiseks ja kolmandaks lugemiseks

3. Õiguskomisjoni algatatud kriminaalmenetluse seadustiku muutmise eelnõu (392 SE) ettevalmistamine teiseks ja kolmandaks lugemiseks

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Marek Jürgenson, Sulev Kannimäe, Jaanus Karilaid, Uno Kaskpeit, Tarmo Kruusimäe, Heljo Pikhof, Anti Poolamets, Urve Tiidus, Vilja Toomast).

2. Arutelu dekriminaliseerimise vajadusest karistusseadustikus

Andres Parmas lausus, et justiitsministeerium on tänaseks andnud mõjuhinnangu süstemaatiliste pisivarguste puhul alampiiri tõstmise kohta ja süstemaatilise kui iseseisva kriminaliseeriva tunnuse kaotamise kohta. Eestil on varasem kogemus seoses süstemaatiliste pisivarguste alampiiri tõstmisega. Hirm, et alampiiri tõstes hakatakse panema toime suuremas väärtuses vargusi, oli varasemal korral alusetu ja ei ole põhjust arvata, et praegusel korral läheks teisiti. A. Parmas rõhutas, et dekriminaliseerimisest rääkimise põhjus antud valdkonnas ei ole seotud ressursisäästuga, kuigi juhul kui see tekiks, oleks tegemist positiivne nähtusega. Dekriminaliseerimise põhjus on, et pisirikumistele ei saa kohasel viisil kriminaalpoliitiliselt vastu astuda, probleeme ei lahendada vastavate koosseisudega või lahendatakse probleem liiga jõuliselt. A. Parmas sõnas, et ressursse võiks suunata olulisemate kuritegude menetlemisse ja see puudutab kogu menetlusahelat.

A. Parmase hinnangul on silmatorkavalt vale lähenemine karistada ilma lubadeta mootorsõiduki juhtimise eest kriminaalkorras, sest tegemist on pisirikumisega. A. Parmas sõnas, et see on olemuslikult sama, kui kriminaalkorras karistada inimest siis, kui inimene jääb kolmas kord vahele ilma turvavõta sõitmisega või kui inimene ületab kolmas kord kiirust 15 km/h.

A. Parmas sõnas, et õiguskomisjoni esimees on soovinud rääkida ka karistusseadustiku §-st 300¹, mis sätestab toimingupiirangu rikkumise. A. Parmas lausus, et antud teemal võiks teha eraldi arutelu. A. Parmase hinnangul ei ole tegemist koosseisuga, mille puhul peaks rääkima dekriminaliseerimisest, kuid arutleda võib selle üle, kas on mingeid aspekte, kus seda koosseisu tuleks kuidagi kohendada.

Jaanus Karilaid sõnas, et 2019. aastal on Arstide Liit saatnud vastava pöördumise õiguskomisjonile, põhiseaduskomisjonile ja sotsiaalkomisjonile. J. Karilaid lausus, et pöördumises oli kirjas, et situatsioon tekitab meditsiinitöötajate igapäevategevuses takistusi ja pingeid olukorras, kus ka juristid ei ole jõudnud ühisele arusaamisele, milline tegevus on toimingupiirangu rikkumine. Ei saa niivõrd õiguslikult keerulisele küsimusele igakordselt õige vastuse leidmist eeldada meditsiinitöötajalt.

J. Karilaid lausus, et siis, kui õiguskomisjonis toimub arutelu antud paragrahvi üle, võiks läbi töötada ka Arstide Liidu kirja.

Markus Kärner lausus, et justiitsministeerium loodab Arstide Liidu pöördumisest ajendatuna antud paragrahvile võimalikud muudatused välja pakkuda. Justiitsministeeriumil ei ole hetkel veendumust, et koosseis võiks olla tervikuna ebavajalik.

M. Kärner sõnas, et justiitsministeerium sooviks dekriminaliseerimise teemal arutelusid jätkata ja kaasata avalikkust selle osas laiemalt.

Mari-Liis Sööt lausus, et alampiir 200 eurot kehtib aastast 2015 ja siis oli alampalk oluliselt väiksem, kui täna. Mediaanpalka ostujõud on tänaseks ligi kolmandiku võrra suurem. Mediaanpalk on 400 eurot kõrgem võrreldes 2015. aastaga. Vastavaid arvutusi tehes peaks hetkel kuriteo ja väärteo piir olema 365 eurot ja kui sellele summale lisada ostujõud, tuleks summa ligikaudu 400. M. Sööt sõnas, et siis, kui 2015. aastal kuriteo ja väärteo piiri muudeti, ei juhtunud sisuliselt mitte midagi, kuigi hirmud olid suured. Politsei- ja Piirivalveamet on teinud analüüsi, et varguseid toimepanevad isikud on suhteliselt püsiv grupp inimesi. Täiskasvanute puhul on enamasti tegemist professionaalsete varastega, kes varastavad enda tarbeks või edasimüügiks. Teine suurem grupp on narkomaanid, kes varastavad kaubanduskeskustest kõike, mida nad vähegi kätte saavad. Kolmas grupp on alkohoolikud, kes varastavad peamiselt alkoholi enda tarbeks. M. Sööt sõnas, et alaealiste puhul selliseid gruppe välja tuua ei saa, sest seal on nii parema kui ka halvema järjega peredest lapsed. Süstemaatilised vargused on valdavalt pisivargused ja need pannakse toime eestkätt kaupluses. 90% juhtudest on varastatu hind alla 200 euro ja keskmine summa, mille eest varastatakse on 88 eurot. M. Sööt lausus, et 2007.-2008. aastatel kadus korduvus raskendava asjaoluna ja siis kasvas varguste arv kauplustes, kuid mujal varguste arv langes samavõrra. Pikas perspektiivis varguste arvu kasvu ei olnud ja varguste arv üha väheneb. M. Sööt sõnas, et kui piir tuua 400 euro peale, siis väheneks kuriteona kvalifitseeritavate varguste arv aastas 1000-1300 võrra, kui kaotada ära süstemaatilisus, on võit kuritegude arvelt 2800 ja kui need kaks summat kokku kombineerida, oleks summa ligi 4000.

Urve Tiidus küsis, kas see, kui keegi ületab süstemaatiliselt punase fooritulega ristmikku, siis kas see kvalifitseerub samuti pisirikumise alla.

Henry Timberg vastas, et punase fooritulega ristmiku ületamine ei ole hetkel dekriminaliseerimise arutelu all. H. Timberg lasus, et süstemaatilise punase fooritulega ristmiku ületamise eest erikoosseisu ette nähtud ei ole. Siseministeerium ei ole vastu sellele, et üle vaadata varavastaste süütegude kriminaliseeritus, süstemaatilisus ja piirmäärade tõstmine. H. Timberg sõnas, et Riigiprokuratuur tõi välja, et uurimisasutustele saaks seeläbi ressursikokkuhoidu, kuid Siseministeerium ei ole selles kindel. Süstemaatilisus on kolm episoodi, mis tähendab seda, et kui prokuratuuris on need köidetud kokku üheks menetluseks, siis politsei jaoks tähendab see kolme eraldi menetlust. Menetluste arv kasvab, samamoodi võib kasvada menetluste arv ka siis, kui piirmäär tõuseb 200 pealt 400 peale. H. Timberg lausus, et ei oska veel prognoosida, mis mõju muudatusel tegelikult oleks. See võib tähendada, et ressursivajadus suureneb väärteomenetluse poole pealt. H. Timberg nõustus, et arutelusid tuleb jätkata ja kaasata tuleks nii sotsiaalministeerium kui ka Eesti Kaupmeeste Liit ja Eesti Turvaettevõtete Liit. H. Timberg sõnas, et suhtles möödunud nädalal põgusalt Eesti Turvaettevõtete Liiduga. Nende seisukoht oli, et nad tajuvad riske varguste arvu suurenemiseks. H. Timberg sõnas, et ilma lubadeta mootorsõiduki

juhtimise dekriminaliseerimist siseministeerium hetkel ei toeta. Enne 2015. aastat, kui süstemaatilisuse koosseisu veel ei olnud, oli neid väärteguseid aastas ligikaudu 6600. Alates 2015. aastast jäi väärtegade arv samaks, kuid juurde tekkis 740 kuritegu. H. Timberg lausus, et 2020. aastal oli lubadeta sõitmise väärteguseid 3500 ja kuriteguseid oli 558. Kui inimene sõidab ilma lubadeta, siis üldjuhul tähendab see seda, et inimene ei suuda läbida eksameid või on tal mingi muu karistus, miks teda ei lubata eksamile.

Andres Parmas sõnas, et kahtlemata on võimalik repressiivsust suurendades teatud määral käitumist juhtida, kuid lihtsate tegude puhul ei saa juurde toota kurjategijaid lihtsalt seetõttu, et see on ametiasutustele lihtsam. A. Parmase hinnangul on antud koosseisuga ülepingutatud. Kuritegude arv on stabiliseerunud. Paraku ei ole võimalik selle meetodiga antud väärkäitumist ühiskonnast eemaldada ja lihtsate rikkumiste puhul kriminaalkaristamine tähendab sotsiaalset kahju. Inimese kurjategijana süüdi tunnistamine on Eesti ühiskonnas ränk ja tuleb valida, mille eest inimest kurjategijana käsitleda.

Jaanus Tehver nõustus Andres Parmasega, et millegi dekriminaliseerimine kitsas tähenduses ei tähenda, et seni keelatud teod on edaspidi lubatud. Räägitakse sellest, millise menetlusvormiga edaspidi reguleeritakse mingit rikkumist. J. Tehver nõustus, et kriminaalmenetlus on kõige ressursimahukam menetlus ja on tulutu kulutada menetlusressurssi tegudele, mis oma raskuselt ei vääri sellist reaktsiooni. J. Tehver nõustus, et vääртеomenetluses kasutatakse märkimisväärset politseiressurssi ja tõenäoliselt ei hoita muudatusega ressurssi kokku Politsei ja Piirivalveameti jaoks. J. Tehver lausus, et toetab Andres Parmase mõtet dekriminaliseerida antud pisirikkumised.

Tarmo Kruusimäe küsis, kas dekriminaliseerimise osas on olemas ka mingi arvamus Eesti Kaupmeeste Liidult. T. Kruusimäe lausus, et oli alaealiste komisjoni liige Kristiine linnaosas Tallinnas ja palju oli seda, kus lapsed varastasid adrenaliini saamise eesmärgil kauplusest kommi, kuid seda pidi samuti menetlema.

Markus Kärner sõnas, et justiitsministeerium on uurinud alaealiste menetluspraktikat ja on olnud kahetsusväärseid juhtumeid, kus ühe kaalukommi näppamise eest on repressiivne menetlus püsti pandud. See peaks olema täielikult välistatud, eriti kui räägitakse alaealistest. M. Kärner sõnas, et alaealiste puhul peaks olema käsitus teine, kui täiskasvanute puhul. M. Kärner lausus, et Eesti Kaupmeeste Liiduga ei ole veel küsimust arutatud. M. Kärner lausus, et hirmud on mõistetavad, kuid statistika näitab, et pigem võiksid olla hirmud alusetud.

Henry Timberg lausus, et siseministeerium on seisukohal, et arutelu tuleb jätkata, kuna ei ole võimalik lihtsalt ressurssi ühest kohast teise tõsta. Tuleb vaadata tervikpilti ja mõelda, kuidas suunata inimesi õiguskuulekale käitumisele. H. Timberg tõi välja, et üks põhjus, miks 2015. aastal kehtestati juhtimisõigusega korruva sõitmise korral kriminaalkaristus, oli see, et juhul kui inimeselt võeti kohtuõigusega juhtumisõigus ja inimene läheb ikka autot juhtima, on tegemist teadliku lisakaristuse eest kõrvalehoidmisega, mis on karistusseadustiku alusel kriminaalkorras karistatav. Enne 2014. aastat olid inimesed ebavõrdses olukorras – inimesed, kellelt võeti kohtuotsusega juhtimisõigus ära, said veel kord kriminaalkorras karistada ja need inimesed, kellel üldse juhtimisõigust ei olnudki, said vaid väärteo korras karistada.

Astrid Asi nõustus, et kriminaalkaristus ei ole miski, mis lahendab probleemid. Kriminaalkaristus peab olema ühiskonnas viimane meede, mida rakendada siis, kui kõik muu

on läbi kukkunud. Vaeva peaks nägema sellega, kuidas inimesi suunata õigele teele. Õige ei ole panna inimesi vangi 30-eurose varguse pärast. A. Asi lausus, et kui keskmine elatustase tõuseb, võiks see mõjutada ka karistuspoliitikat ja võiks kaaluda piirmäära sidumist alampalgaga, siis ei peaks iga natukese aja tagant selle küsimusega tegelema. 2015. aastal tehtud piirmäära tõstmine tõstis hetkeks varastamise arvu, kuid siis stabiliseerus varguste arv üsna kiiresti ja hetkel on see endiselt langustrendis.

A. Asi ei nõustunud Henry Timbergi väitega, et menetluste arv kasvab, kui muuta teod kuritegudest väärtegedeks, sest ka väärteomenetluses saab menetleda mitut tegu ühes menetluses. A. Asi sõnas, et samas on selge, et politseil otsest ressursivõitu ei tule, nagu ka kohtul mitte. Kohus peab menetlema neid asju edaspidi lihtsalt väärteomenetluse raames. A. Asi nõustus, et ühiskondlikus mõttes on õige eesmärk, et ei peaks pisivargustele reageerima kogu sunniaparaadi raskeima viisiga, sest see devalveerib inimeste silmis kriminaalkaristust. A. Asi nõustus, et seoses toimingupiirangu rikkumisega on vaja arutada, kas koosseisu oleks vaja täpsustada, et inimestel oleks selge, mis on keelatud ja mis mitte.

Vilja Toomast sõnas, et üldiselt ta nõustub, et osasid tegusid võiks dekriminaliseerida. V. Toomast lausus, et antud asi vajab põhjalikumaid arutelusid.

Urve Tiidus toetas mentaalsust piasjasjades mitte liiga karmilt inimesi karistada. U. Tiidus küsis, kas dekriminaliseerimise puhul vabaneks ka vanglaressurssi.

Mari-Liis Sööt vastas, et vanglaressurssi ei vabaneks olulisel määral, sest inimesi, kes on hetkel vanglas ja kelle raskeim kuritegu on vargus, on 163. M. Sööt lausus, et nende hulgas on inimesi, kes on toime pannud ka mingi muu kuriteo. M. Sööt sõnas, et 163 on 9% kinnipeetavatest. Vanglakulude kokkuhoid tekiks alles siis, kui suletaks vanglaüksus, sest valdav osa vanglakuludest on seotud personali ja hoonetega, mitte niivõrd sellega, kas vanglas on 10 inimest rohkem või vähem.

Astrid Asi lausus, et pigem on hetkel suund, et arestimaju suletakse ja isikuid viiakse vanglasse ning seetõttu vanglaressurssi pigem ei vabane. A. Asi nõustus, et muudatusega ei peaks kiirustama ja vaja on suuremat kaasatust antud küsimuse arutamisel.

Jaanus Karilaid küsis, kas käesoleva aasta oktoobri teises pooles võiks justiitsministeerium jõuda esialgse lahendusega õiguskomisjoni ette.

Markus Kärner sõnas, et loodab, et sügisel on juba selgem arusaam, milline on ühiskondlik hoiak ja kas ideega saab edasi minna.

Andres Parmas nõustus, et muudatusega ei pea kiirustama ja arutelusid on vaja pidada.

Tarmo Kruusimäe lausus, et lubadeta juhtimine, samuti ka kiiruseületamine võivad tekitada fataalseid lõppe. T. Kruusimäe toonitas, et inimelu on korvamatu väärtus ja seetõttu ei saa väita, et tegu on pisirikumisega. T. Kruusimäe lausus, et 200 eurot tähendab alkoholivarga jaoks kasti viina. Dekriminaliseerimise ja piirmäära tõstmisega antakse sõnum, et elu on nii palju paremaks läinud, et võtta võib juba kaks kasti viina. T. Kruusimäe hinnangul ärgitaks dekriminaliseerimine inimesi ja inimesed mõistavad, et need teod ei ole enam selliselt karistatavad. T. Kruusimäe lausus, et ei ole vaja, et inimesed viskaksid seaduse üle nalja, ja ei öeldaks, et siis, kui vargusega vahele ei jäädud, on raha otsekui maast leitud. T. Kruusimäe

lausus, et ei toeta dekriminaliseerimist.

Markus Kärner lausus, et Jaanus Tehver tõi juba varasemalt välja, et küsimust ei ole selles, et tegu oleks dekriminaliseerimise korral lubatud. M. Kärner nõustus, et on väga oluline, kuidas antud teemat rahvale kommunikeeritakse. M. Kärner sõnas, et väärted on juba praegu erineva kaaluga. Ühiskondlikud tunnetused on väga varieeruvad erinevate tegude suhtes. Inimesed suhtusid ilmselt negatiivsemalt sellesse, kui kõrgel positsioonil ametnik näiteks varastaks toidupoes kommi võrreldes sellega, kui see sama isik sõidaks kollase fooritulega üle ristmiku. Küsimus on aga selles, kas kommivarguse eest peaks inimene saama kohe kriminaalkorras karistatud.

Otsustati:

2.1. Jätkata arutelu komisjonis (konsensus: Marek Jürgenson, Sulev Kannimäe, Jaanus Karilaid, Uno Kaskpeit, Tarmo Kruusimäe, Heljo Pikhof, Anti Poolamets, Urve Tiidus, Vilja Toomast).

3. Kollektiivne pöördumine "Petitsioon sõnavabaduse kaitseks"

Karl Sander Kase lausus, et petitsioon sõnavabaduse kaitseks algatati 2021. veebruaris. Isamaa Noorteühendus ResPublica ja 1562 allkirjutanut leiavad, et Eesti Vabariigis peab olema tagatud sõnavabadus ning seetõttu kutsub petitsioon kõiki inimesi tagasi lükkama plaanitavat vihakõne seadust.

K. Kase lausus, et käesolevaga teevad allkirjutanud ettepaneku kaitsta Eesti inimeste sõnavabadust ning tagasi lükata katsed vihakõne täiendavaks kriminaliseerimiseks.

Justiitsminister on lubanud algatada seadusemuudatuse, millega piiratakse Eesti inimeste sõnavabadust. Pakutud vihakõne seadusega tekiks võimalus karistada inimest väidetavalt sobimatute sõnavõtude eest kriminaalkorras ja 1-3 aastase vangistusega.

Sõnavabadus on demokraatliku ühiskonna üks suurimaid alusväärtusi. Sõnavabaduse piiramine on sõnavabaduse piiramine. Välja pakutud vihakõne täiendava kriminaliseerimise puhul tekiks Eestis tsensuur, mis seda alusväärtust oluliselt piiraks. K. Kase sõnas, et küsimus on, et mis hetkest saab kriitikast või solvangust viha ning mida võib inimene öelda, et sellest saaks kriminaalkuritegu. Viha on subjektiivne emotsioon. Sama subjektiivne on otsus, et kas see väärrib karistust või mitte.

See kuidas inimesed ennast väljendavad, põhineb ennekõike tavadel ja kultuurinormidel.

Ebameeldivaid või mitesobivaid arvamusi ei saa ühiskonnast kaotada vanglakaristuste abil.

Ebameeldivate asjade keelustamine loob lämmatava kultuuri ja ühiskonna, kus ei austata erinevaid arvamusi. Ettepanek on, et õiguskomisjon austaks varasemat otsust, et täiendavat regulatsiooni ei ole vaja. Justiitsministeerium on varasemalt öelnud, et Eesti seadusandlus vastab Euroopa Komisjoni poolt kokkulepitud piirangutele.

Jaanus Karilaid lausus, et õiguskomisjon ei toetanudki eelnõu 276 SE.

Tarmo Kruusimäe küsis, kas noorte petitsiooni rahuldaks see, kui noortele oleksid vihakõne seaduses kergendavamad meetmed.

Karl Sander Kase sõnas, et Isamaa Noorteühendus ResPublica ei ole neid asjaolusid nii täpselt arutanud, kuid üldine seisukoht on, et inimesi ei tohiks üldse kriminaalkorras sellise asja eest karistada. K. Kase lausus, et eeldatavasti, kui seadust ikkagi muudetakse, siis tehakse

see võimalikult leebeks, et sellega ei suureneks tohutul hulgal kohtute koormus ja kriminaalkorras karistatud inimeste hulk. Erisused tuleks kindlasti ette näha.

Vilja Toomast küsis, kuidas Isamaa Noorteühendus ResPublica noored mõistavad seda, mis erisus on vihaselt rääkimisel ja mis on vaenamine.

Karl Sander Kase lausus, et Isamaa Noorteühendus ResPublica rääkis Vabariigi Valitsuse plaanist võtta vastu vaenukõne seadus sellisel kujul nagu Eesti Keele Instituut on soovitanud vaenukõne tõlgendada. Viha on hetkeemotsioon. Petitsioonis on kasutatud sõna vaenukõne, sest antud regulatsiooni mõistetakse selliselt hetkel Eesti ühiskonnas. Isamaa Noorteühendus ResPublica ei soovinud välja tulla uute terminitega. Isamaa Noorteühendus ResPublica mõistab seda nii, et igasugused kitsendused väljendus- ja sõnavabadusele on sõnavabaduse piiramised. Riik peab seda reguleerima nii vähe, kui võimalik. K. Kase lausus, et kui vaadata eelnõu, mis oli eelmisel detsembril Riigikogus menetlemisel, siis sealsed muudatused jätsid väga avara tõlgendusruumi selle osas, kuidas käsitletakse vaenu. Isamaa Noorteühendusel ResPublica on suur hirm, kuidas seda hiljem kohtupraktikas rakendama hakatakse.

Markus Kärner lausus, et hetkel ei ole sellist eelnõu justiitsministeeriumi menetluses. Antud protsess saaks toimida väga aeglaselt, sest väga palju aspekte oleks vaja üle vaadata ja tarvis oleks põhjalikke diskussioone.

M. Kärner lausus, et nõustub ettekandjaga selle osas, et igasugune täiendav regulatsioon piirab sõnavabadust. M. Kärner lausus, et sama moodi piirab inimese õigust vabale eneseteostusele see, kui ta pannakse vangi kellegi tapmise eest. M. Kärner lausus, et mõistab, et murekoht on pigem selles, kuidas hakataks seda kohtupraktikas kohaldama. M. Kärner lausus, et tegemist ongi suurima takistusega eelnõus, sest eelnõu sõnastus peaks olema piisavalt täpne. Vale on öelda, et sõnavabadust ei tohiks üldse piirata. M. Kärner lausus, et ei ole üllatuslik, kui inimest karistatakse sõnavabaduse kasutamise eest, kui see inimene helistab lennujaama ning ütleb, et seal on pomm. Kui inimene tellib suuliselt palgamõrva, paneb toime suuliselt kelmuse, kihutab kedagi varastama või mustab kedagi avalikult vulgaarsustega, siis selle eest karistatakse.

M. Kärner lausus, et sõnavabadus on oluline demokraatlik väärtus, ilma milleta ei ole võimalik paljusid teisi õigusi realiseerida, kuid sõnavabadus on inimesel tegelikult selle piirini, kuni tulevad teiste isikute õigused ja vabadused ette. M. Kärner sõnas, et märkimisväärne on see, et põhiseadus nõuab vaid ühe asja karistamist ja see on vaenukõne. Räägitud on, et soov eelnõule tuleb pigem Euroopast, kuid põhiseaduse § 12 sätestab, et kõik on seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Rahvusliku, rassilise, usulise või poliitilise vihkamise, vägivalda ja diskrimineerimise õhutamine on seadusega keelatud ja karistatav. Samuti on seadusega keelatud ja karistatav õhutada vihkamist, vägivalda ja diskrimineerimist ühiskonnakihtide vahel. Eesti Vabariigi kriminaalkoodeks oli esimene uue Eesti Vabariigi seadus, kus oli olemas ka koosseis, kus rahvusliku, rassilise või usulise vaenu õhutamise eest karistati rahatrahvi, aresti või vabaduse kaotamisega kuni üks aasta. M. Kärner sõnas, et kümnekond aastat hiljem võeti vastu uus karistusseadustik ja ka seal leiti, et sarnane koosseis peaks eksisteerima.

M. Kärner lausus, et vihakõnест rääkides peetakse silmas seda, et kutsutakse avalikult, mitte omavahelises vestluses, vägivalda kasutama mingite inimeste vastu. M. Kärneri hinnangul ei ole see miski, mida demokraatlik riik peaks kaitsma. M. Kärner lausus, et kui öelda, et kõik,

mida inimene sõnaliselt teeb, on vaba, tuleks dekriminaliseerida ka näiteks pommiähvarduse tegemine.

M. Kärner lausus, et ei soovi kuidagi naeruvääristada inimeste mure vihakõne kriminaliseerimise pärast ja antud koosseis tulebki selgeks määratleda. Vastasel juhul tekivad probleemid.

Tarmo Kruusimäe lausus, et Markus Kärner tõlgendas põhiseadust väga avaralt. T. Kruusimäe küsis, kas põhiseadust ei peaks ehk muutma ja kirjutama sinna mõiste „vihakamine“ asemel sõna „vaenamine“. T. Kruusimäe küsis, et juhul, kui minister ütles, et vaenukõne tuleks karistada pigem leebemalt, siis kas võiks selle muudatuse pigem teha mingi muu seaduse ja mitte kriminaalseadustiku juures. T. Kruusimäe küsis, mis oli eelmisel aastal õiguskomisjonis olnud vihakõne eelnõu eesmärk. T. Kruusimäe lausus, et talle teadaolevalt oli suureks ajendiks terrorismioht, mis ei ole Eestis probleemiks.

Markus Kärner lausus, et ei oska kommenteerida ministri poolt väljaöeldut. M. Kärner lausus, et varasemalt on olnud vihakõne karistatav ühe kuni kolme aastase karistusega. Tõenäoliselt võiks eelnõus jääda karistus kuni ühe aastase karistuse või rahalise karistuse juurde. Vaenukõne seostatakse väga palju terrorismivastase võitlusega.

Anti Poolamets lausus, et olles kuulnud Markus Kärneri sõnavõttu antud teemal, leiab ta, et justiitsministeeriumi esindaja suhtub antud olulisse teemasse väga kergekäeliselt ja pealiskaudselt. A. Poolamets leidis, et sõnavabaduse piiramist vaenukõne seadusega ei saa võrrelda pommiähvarduse või varastamisele kihutamisega. A. Poolamets lausus, et Soomes on suuri probleeme seoses antud valdkonnaga ja on poliitikuid, kes on näiteks immigratsiooni kritiseerimise eest saanud trahvi. A. Poolametsa hinnangul ei ole Eestis vajadust vihakõne seaduse järgi.

Markus Kärner lausus, et tõi näited illustreerimaks, et sõnavabadus ei ole absoluutne. M. Kärner lausus, et Anti Poolamets nõustus ka ise, et näiteks pommiähvarduse tegemise puhul peaks sõnavabadus olema piiratud. M. Kärner lausus, et seda piiri tulebki otsida ja vastavad debatil ei saa olema kerged, kuna kõikide arvamustega tuleb arvestada.

Jaanus Karilaid sõnas, et õiguskomisjon koostab vastuse pöördumisele 2021. aasta sügisel.

Otsustati:

3.1. Jätkata arutelu komisjonis (konsensus: Marek Jürgenson, Sulev Kannimäe, Jaanus Karilaid, Uno Kaskpeit, Tarmo Kruusimäe, Heljo Pikhof, Anti Poolamets, Urve Tiidus, Vilja Toomast).

4. Erakond Eestimaa Rohelised Kollektiivne pöördumine "Kaitseme lapsi seksuaalkurjategijate eest!"

Aleksander Laane sõnas, et Erakond Eestimaa Rohelised ja 5000 allakirjutanut teevad ettepaneku muuta karistusseadustikku, et kaitsta lapsi pedofiilide tegevuse ja muu seksuaalse ärakasutamise eest. A. Laane sõnas, et selleks palutakse Riigikogul tõsta lapse ja täiskasvanu vahelise seksuaalvahekorra vanusepiiri seniselt 14. eluaastalt 16. eluaastale. Praegune piir, 14 aastat pole osutunud piisavaks.

Ajal, mil Euroopa riigid nagu Soome, Läti, Leedu, Suurbritannia ja paljud teised on tõstnud

seksuaalse enesemääramise vanuse 16. eluaastani, ei ole Eesti seadusandjad sellega tegeleda märganud. On olukord, kus pensioniealine pedofiil võib elada seksuaalelu 14-aastase teismelisega ja politsei ning sotsiaalkaitseüsteem on puuduliku õigusloome tõttu võimetud last aitama. Seksuaalne väärkohtlemine kahjustab lapse psüühilist kui ka füüsilist arengut. Laste seksuaalne väärkohtlemine on väga varjatud kuritegevuse liik kogu maailmas. Kuna seksuaalkurjategijate ravivõimalused väljaspool vanglasüsteemi pole paranenud, kutsuvad petitsiooni algatajad Vabariigi Valitsust panustama ennetustegevusse ning tegutsema jõuliselt seksuaalkurjategijate raviprogrammide loomisel ja rahastamisel, sest see vähendab retsidiivsust. Eestimaa Rohelised tegid sarnase ettepaneku riigikogule juba 2010. aastal, kuid teised parlamendierakonnad lükkasid Roheliste eelnõu tagasi.

A. Laane toonitas, et ettepanekul ei ole tegemist noorte omavahelise seksuaaleluga ja sellesse ei sekkuta. A. Laane sõnas, et seetõttu on sisse toodud ettepanekus 4-aastane eavahe, petitsiooni algatajatele sobib ka 5-aastane eavahe.

Jaanus Karilaid lausus, et Eesti Konservatiivne Rahvaerakond ja Sotsiaaldemokraatlik erakond on välja tulnud vastavate eelnõudega ja ka Vabariigi Valitsus tuleb käesoleval sügisel välja oma eelnõuga. Lahendus on peatselt probleemile saabumas.

Aleksander Laane sõnas, et petitsiooni algatajad on sellest kuulnud ja on ootaval seisukohal. Vabariigi Valitsuse ettepanekuid seoses Vabariigi Valitsuse eelnõuga petitsiooni algatajad näinud ei ole.

Olev Tinn sõnas, et muudatustega tuldi välja alles siis, kui rahvas oli petitsioonile juba 1000 allkirja andnud.

Tarmo Kruusimäe küsis, kas petitsiooni algatajad on silmas pidanud, et 16. aastane jääb veel eapiiri alla ja ei või 21. aastasega suhtes olla.

Olev Tõnn vastas, et 16. aastane teeb petitsiooni kohaselt seda, mida ise soovib. Ettepanek puudutab pigem 15. aastaseid.

Ann Lind- Liiberg lausus, et petitsiooni algatajad võrdlesid selle osas, mis puudutas abiellumise küsimust, Eesti positsiooni teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega. Abiellumine vanema nõuolekul on iganenud ja seda temaatikat tuleks vaadata koosmõjus eapiiri tõstmisega. Küsimus ei ole selles, et hetkel ei saa karistada inimest, kes oleks alaealisega olnud vahekorras ilma nõusolekuta, sest igal juhul lisandub siis karistuse küsimus. A. Lind-Liiberg sõnas, et küsimus seisneb selles, et hetkel võib olla õiguspärane olukord, kus 14-aastane noor on justkui andnud nõusoleku olla suhtes endast 40 aastat vanema inimesega.

Anti Poolamets sõnas, et petitsioon näitab veel kord seda, et konsensus on tekkinud erinevatel poliitilistel jõududel. A. Poolamets küsis, kas Erakond Eestimaa Rohelistes oli arutelu all ka see, et alaealistele, näiteks lasteaialastele, antakse seksuaalse sisuga juturaamatuid ja õpikuid, kus tegeletakse homopropagandaga.

Ann Lind- Liiberg lausus, et tuleb eristada seda, mis on oluline teadmine lapsele oma keha puutumatusel ja seda, mida võib pidada propagandaks. A. Lind-Liibergi hinnangul õpetab osa materjalidest, mida lastekaitse ja sotsiaalkaitse süsteemi poolt koolidesse ja lasteaedadesse suunatakse, vahet tegema selle osas, mis on väärkohtlemine.

Palju on seda, eriti kui rääkida väikelastest, kus pedofiilid, kes tihtipeale on pereliikmed ja peresõbrad, räägivad lastele, et ebasobiv seksuaalkäitumine on tore peresisene ajaveetmisviis. Väikelastele on oluline teada, mis on vale, sest vastasel juhul kasvab üles noor inimene, kes alles teismeliselt mõistab, et teda on terve elu kuritarvitatud. Haridussüsteem võib ohvrit märgata võimalikult varases staadiumis. Hädavajalik on selles ringkonnas materjali jagada.

Markus Kärner sõnas, et Justiitsministeeriumi poolt välja töötatud eelnõu on kooskõlastusringil käinud ja juurde on tulnud ettepanekuid. Ettepanekud ei ole siiani olnud väga põhimõttelised ja pigem on need seotud vastuolude otsimisega erinevates seadustes. Vabariigi Valitsuse eelnõu tegeleb samuti ka abiellumise eapiiriga ja see diskussioon on varasemalt olnud õiguskomisjonis. Justiitsministeeriumi eelnõu näeb ette eapiirid lisaks ka lapsporno koosseisude juures. Vabariigi Valitsuse eelnõu jõuab Riigikogu ette sügisel. M. Kärner sõnas, et ei tohi jätta muljet, nagu lahendaks karistusseaduse muutmine probleemi. Hetkel võib 14- aastane mis tahes vanuses inimesega vahekorda astuda, kui ühtegi mõjutusmeetet ei ole kasutatud. M. Kärner sõnas, et meditsiinilises mõttes ei ole korrektne öelda, et inimene, kes 14-aastasega vahekorda astub, on tingimata pedofiil. Tähtis on ka mitte samastada pedofiili ja seksuaalkurjategijat, sest pedofiilia on seksuaalsuunitluse häire, mis vajab ravi. M. Kärner sõnas, et see, kui inimene on pedofiil, ei tähenda, et inimene kuriteo toime paneb.

M. Kärner sõnas, et nõustub Ann Lind-Liibergiga selles osas, et on suur probleem, et lapsed ei saa aru, et neid kuritarvitatakse ja on juhtumeid, kus inimesed on alles mitukümmend aastat hiljem öelnud, et neid kasutati ära ja nad ei saanud sellest ise aru, sest sellest ei räägitud. Ülioluline on, et lastele selgitatakse, mis on vale puudutus ja muu selline. M. Kärner lausus, et piir peab loomulikult kusagilt jooksma ja lastele tuleb selgitada asju eakohaselt. M. Kärner sõnas, et isikliku tunnetuse küsimus on see, kui keegi tunneb, et lastele tutvustatud perekonnamuudelid on propagandistlikud.

Aleksander Laane tänas Markus Kärnerit tutvustuse eest ja sõnas, et hea oleks, kui sisse viidaks rohkem ennetusprogramme neile, kes tõesti tunnevad, et neil on kalduvus pedofiiliale. A. Laane sõnas, et talle teadaolevalt selline toimiv ja laialt tuntud süsteem hetkel Eestis puudub.

Jaanus Karilaid sõnas, et õiguskomisjon koostab vastuse pöördumisele 2021. aasta sügisel.

Otsustati:

4.1. Jätkata arutelu komisjonis (konsensus: Marek Jürgenson, Sulev Kannimäe, Jaanus Karilaid, Uno Kaskpeit, Tarmo Kruusimäe, Heljo Pikhof, Anti Poolamets, Urve Tiidus, Vilja Toomast).

(allkirjastatud digitaalselt)
Jaanus Karilaid
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Gretchen-Annette Mägi
protokollija